Göteborg

Slottsskogen

Slottsskogen i Göteborg

Slottsskogen, officiellt Slottsskogsparken, är en 137 hektar stor park och stadsdel strax sydväst om Göteborgs centrum. Parken har fått sitt namn eftersom den anlades i en skog som under flera hundra år hörde till det kungliga Älvsborgs slott som låg några kilometer bort vid Göta älv. Stadsdelen Slottsskogen har en areal på 156 hektar.
Skogen var sedan medeltiden en del av Älvsborgs Kungsladugård och tillhörde kungen och Älvsborgs slott - därav parkens namn. Trots att skogen tillhörde kronan användes den i perioder som rekreationsområde av Göteborgarna, vilket dock var reglerat. I samband med Majornas införlivade med Göteborg 1868 kom Slottsskogen i stadens ägo och 1876 öppnades den delvis som park för allmänheten.

Slottsskogen i Göteborg

Redan under medeltiden tillhörde marken Älvsborgs slott och den kungliga marken omfattade nuvarande Slottsskogen med Änggården, Masthugget och Majorna ända till Röda sten. "Kronoparken Slottsskogen" omfattade vid mitten av 1600-talet ungefär 300 hektar, alltså mer än dubbelt så mycket som idag, eftersom både Änggården och hela Älvsborgs Kungsladugård räknades som delar av Slottsskogen. Dessa båda områdena bestod då främst av skog. Slottsskogen var snarare en otillgänglig skog än en park ända fram till slutet av 1800-talet. Istället fick Stora Otterhällan fungera som rekreationsplats för dåtidens Göteborgare

Slottsskogen har haft många namn, och officiellt har den kallats både Sundshagen, Sundzmarcken och Änggårdsskogen, innan det nuvarande namnet blivit tillräckligt inarbetat. Där underhölls dovhjortar sedan medeltiden, och år 1579 hämtades dovhjortar från England, troligen för att förbättra stammen i den gamla "konungzparken".

Slottsskogen i Göteborg

År 1624 vände sig stadens råd till Gustav II Adolf med en anhållan att få dispositionsrätt över området. Kungen gick borgerskapet till mötes och lät göteborgarna nyttja skogen som rekreationsplats om somrarna. Ett utdrag ur kungens svar löd: "Såsom af Borgerskapet begäres at dem må efterlåtas med deras Hustrur och Barn om Sommartijd förlusta sig uti Engegårds Skog: Så will H:s K. M:t dem sådant icke förment Hafwa, allenast de ikke der hugga neder Skogen och fälla djur, eller bruka någon annan motwillighet." Men redan i slutet av 1700-talet uppläts skogen som lön åt landshövdingen, varför rörelsefriheten för stadsborna beskars.

Slottsskogen i närheten av Linnéplatsen i april 1948.

Slottsskogen i Göteborg

År 1870 fördes frågan om Slottsskogens planerande på tal i stadsfullmäktige av den kände majbon, musikdirektören och orgelbyggaren Johan Nikolaus Söderling. Den 26 november 1874 beslutade stadsfullmäktige enligt Söderlings förslag, och att låta det planerade parkområdet omfatta Stora och Lilla Malmgården, Malmgårdsängen och Trädgården. Därefter vidtog diskussioner om hur parken skulle utformas, skulle det bli ett tivoli som det i Köpenhamn eller en park enligt engelsk modell? Parkförslaget segrade, främst tack vare dåvarande kammarförvanten i Göteborg Sigfrid Wieselgren. En styrelse tillsattes, som den 19 december samma år hade sitt första sammanträde under ordförandeskap av grosshandlare A. W. Lewgren. År 1874 anslogs 38 000 kronor till parkens anläggande, och på våren 1875 startade arbetet med att förvandla Slottsskogen till en parkanläggning. Parken öppnades delvis för allmänheten 1876, och det officiella namnet var då Slottsskogsparken. År 1891 hade kostnaderna vuxit till 238 000 kronor, varav 130 000 från Renströmska fonden och resten genom stadens andel och vinst i brännvinshandeln.

Slottsskogen i Göteborg

År 1775 omnämns den första serveringen inom området. Då öppnades en bod för servering av "lemonad, mandelmjölk och viner." Den brukade öppnas i maj och stängdes först på sommarens sista dag. Utskänkningen i området kan delas in i Öl- och sprit-perioden samt från 1909, Nykterhetsperioden. Det fanns två schapp, ett nedanför Ekebacken och ett på Malmgårdskullarna. Där Björngårdsvillan nu ligger, fanns en paviljong som kallades 5:an. Till höger om den låg en länga med tjänsterum. Eftersom 5:an var öppen nästan dygnet runt, tvingades personalen att sova i skift.

Runt sekelskiftet 1800-1900 uppfördes tre större restauranger. Strandpaviljongen, också kallad Vinterpaviljongen placerades vid Stora dammen där nu Vita Bandet ligger. Stora Restaurangen, som senare döptes om till Björngårdsvillan i samband med att en björnbur uppfördes i närheten placerades där 5:an med annex tidigare låg. Den tredje stora serveringen var Malmgårdsrestaurangen, även kallad Prippska Villan, en byggnad som ursprungligen byggdes för Göteborgsutställningen 1891 på Heden. Den placerades på gamla Malmgårdens tomt, ungefär vid Gräfsnäsgården, och försågs efter flytten den med en stor veranda. Ett annat hus som också hämtades från Göteborgsutställningen 1891 var den så kallade Cloetta-paviljongen.

Slottsskogen i Göteborg

Slottsskogens gotlandsruss, som först kom till parken 1923.

När Slottsskogen var en del av Älvsborgs Kungsladugård och tillhörde Älvsborgs slott användes den tidvis som djurgård. När Slottsskogsparken anlades i slutet av 1800-talet, fanns det tidigt planer på en djurpark i parkens kuperade del uppe på Stigbergsåsen, i en del som tidigare kallats Kohagen. Det första som anlades var en hjorthage vilken invigdes 1891 med 10 dovhjortar, varav två tjurar, importerade från Skottland. 1897 uppfördes ett Svanhus med tillhörande damm. Fram till sekelskiftet 1900 var detta de enda djur som hölls i Slottsskogen. Idag räknas Slottsskogens djurpark som en av de äldsta i Sverige. År 1905 erbjöd sig direktör James Keiller att bekosta en en säldamm. Säldammen placerades i en dal på mittersta delen av åsen, i öster.

Slottsskogen i Göteborg

Till Göteborgs jubileumsutställning 1923 fick parken ett antal Gotlandsruss, vars ättlingar fortfarande hålls i parken. På östra sidan av åsen, strax ovanför Björngårdsvillan, ligger Barnens zoo som invigdes den 28 april 1971 av gatunämndens ordförande Bengt Gabrielsson. Åtta byggnader på ett cirka 1 500 kvadratmeter stort område, kostade cirka 400 000 kronor att utföra och tillkom efter en motion i stadsfullmäktige av Harry Hjörne. Idag har Slottsskogens djurpark, utöver fågeldammar, humboldtpingviner och knubbsälar exempelvis dovhjortar, skogsren och älgar. I djurparken hålls också äldre svenska lantraser. Vid Smålandsstugan, en av landskapsstugorna, hölls det länge getter.

August Kobb, en av Slottsskogens grundare, som ledde mycket av arbetet inför öppnandet 1876.

Slottsskogen i Göteborg

Gräfsnäsgården vars äldsta delar är från 1700-talet.

Det före detta vattentornet, kallat Kikar'n, i Slottsskogen (2013).